

LA INSTITUCIÓ MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA, CENTRE D'ESTUDIS LOCALS DE MATARÓ

Equip del Museu Arxiu de Santa Maria - Centre d'estudis locals de Mataró

Notícia del museu arxiu

La institució Museu Arxiu de Santa Maria neix l'any 1946 amb el nom de Museu Arxiu Històric – Arxiprestal de Santa Maria, promoguda per l'arxiver Lluís Ferrer i Clariana, amb el suport del rector de la parròquia de Santa Maria, Mn. Antolí Vancell, i la col·laboració de l'Obra de Sant Francesc, associació religiosa vinculada al Terç Orde franciscà, creada l'any 1943 amb la finalitat de recuperar i rehabilitar el patrimoni cultural de tipus religiós de Mataró i del Maresme que havia estat afectat per la revolució i la guerra.

Abans, l'any 1940, Lluís Ferrer i Clariana havia recuperat i agrupat en un sol arxiu tots els fons documentals de la parròquia de Santa Maria i de l'antiga parròquia sufragània de Sant Martí de Mata. Les destruccions del 1936 havien afectat una part molt important dels arxius de l'Obra, de la Comunitat de Preveres i de les Confraries; s'havien conservat, però, els llibres sacramentals i l'arxiu del Rector¹, les dues sèries més importants. De manera paral·lela havia recollit les peces i l'orfebreria que formarien un petit museu.

L'any 1946 el Museu Arxiu Històric – Arxiprestal queda instal·lat a l'antiga Sala de l'Arxiu de l'Obra i de la Comunitat de Preveres, situada sobre la sagristia de la basílica de Santa Maria. I des d'aleshores quedà obert a investigadors i visitants. I l'any 1952, en el nucli del Museu Arxiu, és creat el Cercle d'Estudis Històrics Pare Josep Rius, en homenatge a l'escolapi mataroní autor de les *Memorias de la ciudad de Mataró*, amb la finalitat de promoure treballs d'investigació.

Ben aviat els fons de l'arxiu s'incrementen amb aportacions particulars. Cal destacar-ho perquè és un fet que es repeteix constantment i que avui continua.

Les publicacions del Museu Arxiu son, en aquesta època, testimoni de la seva activitat. Hi destaca la monografia *Santa Maria de Mataró. La Parròquia*.

1. L'arxiu del Rector comprèn la documentació que conservaven personalment els rectors de la parròquia en funció del seu càrrec.

El temple, de l'arxiver Lluís Ferrer i Clariana, obra en dos volums, apareguts el primer el 1968 i el segon el 1971, poc després de la mort del seu autor.

L'any 1974 comença una nova etapa per al Museu Arxiu de Santa Maria, nom que adopta i introdueix el nou equip que es fa càrrec de la seva gestió.

Com a resultat d'un nou planejament del museu es formaran les seccions monogràfiques de "les Santes" (1976), resum de la tradició religiosa i popular de les santes Juliana i Semproniana, patrones de la ciutat, i "del Roser" (1978), que inclou una visió del barroc de Santa Maria, a l'entorn del magnífic retaule de l'escultor mataroní Antoni Riera; a la vegada, finalitzada la restauració, incorpora al circuit del museu el "Conjunt dels Dolors", obra d'Antoni Viladomat, que és el conjunt pictòric més important que es conserva de la Catalunya del segle XVIII.

Paral·lelament es revitalitza l'arxiu i comença una nova ordenació i classificació per a fer-lo operatiu per als investigadors. La documentació pròpia serà incrementada de manera progressiva amb donatius i dipòsits, alguns importants com el fons Milans del Bosch (1980) o els pergamins Ribas (1978) i els Marfà (1979) entre altres. I gràcies a les aportacions del Sr. Joan Esquerra s'inicia l'arxiu d'imatges.

L'increment constant dels fons i l'activitat desenvolupada faran que les antigues instal·lacions a la Sala de l'Arxiu siguin ben aviat insuficients. Per això, pel desembre del 1981, la parròquia de Santa Maria adquireix la casa del carrer Beata Maria, número 3, annexa als edificis de la basílica de Santa Maria, que serà la nova seu de l'arxiu, incorporarà una sala polivalent, serà estatge de la institució i permetrà l'accés directe al Conjunt dels Dolors. Les noves instal·lacions seran inaugurades pel juliol del 1985.

Des de l'any 1983, recuperant la tradició de l'antic Cercle d'Estudis Històrics Pare Josep Rius, el Museu Arxiu de Santa Maria actua com a Centre d'Estudis Locals de Mataró i des de l'any 1984 organitza anualment les Sessions d'Estudis Mataronins, trobada i tribuna lliure d'historiadors, investigadors i estudiosos de Mataró i del Maresme. Les comunicacions presentades a les sessions són editades cada any amb el suport del Patronat Municipal de Cultura de Mataró.

L'any 1978 apareixen els "FULLS del Museu Arxiu de Santa Maria", publicació trimestral d'història local, creada per a donar a conèixer la documentació del Museu Arxiu i per a promoure estudis històrics. Des de l'any 1981 s'edita amb la col·laboració del Servei d'Arxius del Departament de Cultura de

la Generalitat de Catalunya i del Patronat Municipal de Cultura de l'Ajuntament de Mataró. La publicació ja ha complert els quinze anys i ha sobrepassat els quaranta-cinc números.

El Museu Arxiu de Santa Maria organitza també exposicions periòdiques, de temàtica monogràfica, per a donar a conèixer els fons propis que no són exposats habitualment. La primera, per la inauguració del nou estatge, va ésser "El barroc de Mataró i del Maresme" (1985), programada conjuntament amb el Museu Comarcal; les dues darreres han estat "La nevada del 1962", fotografies d'Albert Mayol i Roca pertanyents a l'arxiu fotogràfic del museu arxiu (desembre 1991) i "La pintura religiosa de Santa Maria" (abril 1992). Així mateix cal destacar l'exposició "Viladomat" promoguda pels dos museus mataronins, el Museu Comarcal del Maresme i el Museu Arxiu de Santa Maria, per a valorar i donar a conèixer el pintor més rellevant del barroc català i el Conjunt dels Dolors de Santa Maria, la seva obra conservada més important; inaugurada el 27 d'octubre de 1990, ocupava espais d'exposició dels dos museus.

El Museu Arxiu de Santa Maria té cura també de la restauració i conservació del patrimoni cultural i arquitectònic de la basílica de Santa Maria de Mataró. Pel juliol de 1987 va programar la restauració del retaule del Roser, obra d'Antoni Riera, escultor de Mataró (final del segle XVII), realitzada pel Servei de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya. L'any 1988 va gestionar la substitució de la teulada de la capella dels Dolors, la qual fou a càrrec de la Direcció General del Patrimoni, de l'Ajuntament de Mataró, de la Caixa d'Estalvis Laietana i de la Parròquia de Santa Maria, i l'any 1990 la darrera restauració del Conjunt, afectat per les obres de la teulada, executada igualment pel Servei de Restauració de la Generalitat i en col.laboració amb el Museu Comarcal del Maresme. De la mateixa manera va gestionar la restauració del campanar de la basílica, executada entre els anys 1984 i 1986 per la Direcció General del Patrimoni Artístic de la Generalitat, i ha assessorat totes les intervencions realitzades al conjunt d'edificis de Santa Maria en els darrers anys.

Les aportacions de documentació i objectes al Museu Arxiu han continuat i continuen actualment. Cal esmentar els gravats de l'antiga impremta Minerva (1986), el dipòsit de llibres pertanyents a antigues biblioteques mataronines fet per la Direcció General de la Joventut (1986) i sobretot l'ingrés de l'arxiu de la fàbrica Marfà, una de les més importants indústries tèxtils mataronines, amb documentació dels segles XIX i XX, (1983-1990) i de l'arxiu d'imatges del Sr. Francesc de P. Enrich i Regàs (1991). També cal assenyalar l'ingrés per donatiu a la biblioteca d'un incunable, imprès a Venècia l'any 1500.

La investigació al Museu Arxiu de Santa Maria

Posar a l'abast dels investigadors les sèries documentals que el Museu Arxiu de Santa Maria conserva ha estat i és l'objectiu principal de l'equip. Des de l'any 1974 l'arxiu és obert cada dissabte, matí i tarda, excepte el mes d'agost. A més, prèvia concertació, és accessible altres dies de la setmana.

L'operativitat també ha estat i és preocupació bàsica. L'any 1974 s'inicien els treballs d'ordenació i catalogació. Primer de tot es classifica la sèrie arxiu del Rector, dispersa, a partir d'un "promptuari" del 1813; seguiran els fons dels registres sacramentals, de les Confraries, de la Comunitat de Preveres, dels gremis i associacions, del "fundat", l'arxiu musical etc. Una primera guia de l'Arxiu és publicada l'any 1982².

Però les continuades aportacions de documentació de procedència diversa varen obligar a replantejar la classificació. Progressivament l'equip del museu arxiu actualitza i desenvolupa un esquema de treball que avui (1993) considera vàlid i que s'adjunta com a annex.

Durant els anys 1987 i 1988 es microfilma la sèrie dels registres sacramentals, la sèrie més investigada i consultada, per tal d'assegurar-ne la conservació, afectada pel pas del temps i també per la constant i reiterada consulta. Un conveni amb el C.I.R.I.T. permet d'adquirir un lector-reproductor.

La documentació que conserva el museu arxiu, eclesiàstica i civil, és bàsicament mataronina. I és objecte d'estudi i investigació, reflectida en diverses monografies i múltiples articles publicats³. Dues tesis doctorals en curs de realització es fan a partir de la documentació del museu arxiu.

I, a més, el Museu Arxiu de Santa Maria, com a centre d'estudis local, promou la investigació. Convoca anualment les "Sessions d'Estudis Mataronins" i publica les comunicacions presentades. Organitza taules rodones i conferències, normalment sobre temes monogràfics d'història local.

2. "Fulls Museu Arxiu de Santa Maria", 15 (1982) 43-48

3. Com a exemple esmentarem GIMÉNEZ i BLASCO, Joan., *Economia i societat. Mataró, 1600-1639*. Accésit Premi Iluro 1983. Mataró, 1984.

Sistema de gestió

El Museu Arxiu de Santa Maria és de titularitat parroquial. Pertany a la parròquia de Santa Maria de Mataró.

Des dels seus inicis va ésser gestionat per personal benèvol, vinculat a la parròquia. L'equip actual, format a partir de 1974, que incorpora llicenciats, professionals i persones d'oficis diversos, és també totalment benèvol.

L'any 1991 va constituir-se l'associació cultural sense afany de lucre "Museu Arxiu de Santa Maria – Centre d'Estudis Locals de Mataró", integrada pels membres de l'equip, amb les següents finalitats concretes:

a) Conservar i valorar el patrimoni històric, artístic i cultural de Mataró, i els altres béns que li siguin confiats a títol de donacions, dipòsits, deixes i llegats.

b) Difondre el seu coneixement de cara a la recerca, l'ensenyament i la delectació.

c) Publicar tota mena d'estudis i treballs d'investigació i recerca, científics, històrics i literaris, per qualsevol mètode i mitjans mecànics, electrònics, fotogràfics i altres sistemes de suport, per a ús públic o privat.⁴

I l'associació, per conveni subscrit el mateix any 1991, té cura de la gestió del patrimoni històric, artístic i cultural de la parròquia de Santa Maria i, en conseqüència de la gestió del museu arxiu, de titularitat parroquial.⁵

Els recursos de l'associació són generats per la pròpia activitat i per la venda de les seves publicacions. Té subscrit conveni amb el Patronat Municipal de Cultura de Mataró que es renova anualment, en el qual consta una aportació econòmica per als fins propis de l'associació, considerant que el patrimoni cultural que Santa Maria guarda és també patrimoni cultural de la ciutat.

Sol·licita anualment subvencions del Departament de Cultura i ha obtingut regularment des de l'any 1981 subvenció per a la publicació dels FULLS.

4. Inscrita al Registre d'Associacions de la Generalitat, núm. 12.361, de la Secció 1a. del Registre de Barcelona, amb data 23 d'abril de 1991.

5. Conveni signat entre Francesc Pou i Ginesta, en la seva condició de rector de la parròquia de Santa Maria de Mataró, i Manel Salicrú i Puig, president director de l'associació, amb data 13 de maig de 1991.

L'associació Museu Arxiu de Santa Maria – Centre d'Estudis Locals de Mataró considera com a bàsica la col.laboració institucional. Ja s'ha esmentat la relació amb el Patronat Municipal de Cultura de Mataró i els ajuts del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Cal citar també la constant i profitosa cooperació amb el Museu Comarcal del Maresme i amb l'Arxiu Municipal de Mataró.

ANNEX

ESQUEMA DE TREBALL DE L'ARXIU (1993)

Sèries documentals

1.- DOCUMENTACIÓ D'ESGLÉSIA (ESG)

- ESG.1.-Administració de l'església. Economia.
- ESG.2.-Administració de l'església. Govern.
- ESG.3.-Institucions.
- ESG.4.-Registres Sagramentals. Baptismes.
Matrimonis.
Òbits.
Confirmacions.
Funerària.
- ESG.5.-Comunitat de preveres de Santa Maria.
- ESG.6.-Comunitats religioses.
- ESG.7.-Confraries i gremis.
- ESG.8.-Associacions religioses.
- ESG.9.-Fundat, obres pïes i fundacions.
- ESG.10.-Ermites i capelles.

2.- DOCUMENTACIÓ CIVIL (CIV)

- CIV.1.-Ajuntament de Mataró.
- CIV.2.-Institucions.
- CIV.3.-Patrimonial.
- CIV.4.-Industrial.

3.- DOCUMENTACIÓ NOTARIAL (NOT)

- NOT.1.-Notaria de Santa Maria.
- NOT.2.-Successions i donacions.
- NOT.3.-Contractual.
- NOT.4.-Processal.
- NOT.5.-Dominical.
- NOT.6.-Poders i diversa.

4.- PERGAMINS (PER)

- PER.1.- Pergamins Santa Maria.
- PER.2.- Pergamins Antoni Marfà i Serra.
- PER.3.- Pergamins Marià Ribas i Bertran.
- PER.4.- Pergamins Milans del Bosch.
- PER.5.- Pergamins Ballot.

5.- ARXIU MUSICAL (MUS)

- MUS.1.- Antiga capella de música.
- MUS.2.- Fons mestres de capella.
- MUS.3.- Acadèmia Musical Mariana.
- MUS.4.- Orfeó Mataroní.
- MUS.5.- Fons diversos.

6.- ARXIU D'IMATGES (IMA)

- IMA.1.- Arxiu de postals antigues.
Col.lecció Francesc de P. Enrich i Regàs.
- IMA.2.- Arxiu fotogràfic.
- IMA.3.- Pel·lícules cinema.
- IMA.4.- Videoteca.

7.- FOLKLORE (FOL)

- FOL.1.- Goigs.
- FOL.2.- Auques.

8.- ICONOGRAFIA (ICO)

- ICO.1.- Gravats.
- ICO.2.- Estampes.

9.- IMPRESOS (IMP)

- IMP.1.- Religiosos.
- IMP.2.- Polítics, sindicals i cívics.
- IMP.3.- Comercials.
- IMP.4.- Turístics.

10.- DIVERSORUM (DIV)

BIBLIOTECA.

HEMEROTECA.